

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

FANNI-SOFIA RANTA

Pörssiyrhtiön tilintarkastusprosessi

- miten se eroaa listaamattoman yhtiön
tilintarkastuksesta

LIIKETALouden TUTKINTO-OHJELMA
2024

TIIVISTELMÄ

Ranta, Fanni-Sofia: Pörssiyhtiön tilintarkastusprosessi – miten se eroaa listamattoman yhtiön tilintarkastuksesta

Opinnäytetyö, AMK

Liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto

Huhtikuu 2024

Sivumäärä: 41

Tämän opinnäytetyön aiheena on pörssiyhtiön tilintarkastusprosessi. Tarkoituksena opinnäytetyössä on perehtyä pörssiyhtiön tilintarkastusprosessiin ja kuvata sitä lukijalle. Aihetta lähestytään hakemalla eroja pörssiyhtiön ja tavallisen yhtiön tilintarkastusprosessien väliltä, keskittymällä etenkin tilinpäätösten välisiin eroihin.

Opinnäytetyön alussa käydään läpi syyt opinnäytetyön tekemiselle sekä menetelmät, joita opinnäytetyötä tehdessä on käytetty tiedonhankintaan. Sen jälkeen käydään läpi lyhyesti käsitteet tilinpäätös ja tilintarkastus, jonka jälkeen avataan myös yleisesti tilintarkastuksen tavoitteita, ennen varsinaista pörssiyhtiöiden tarkastukseen perehtymistä.

Pörssiyhtiön tilintarkastusprosessia käydään läpi tilikauden mukaisessa järjestyksessä sen alusta sen loppuun ja tarkastellaan mitä eri vaiheita tilikauteen tilintarkastajan näkökulmasta sisältyy.

Pörssiyhtiöiden tilintarkastusprosessiin perehtymisen jälkeen käydään läpi IFRS-standardeja sekä hieman niitä laativaa tahoa. Työn lopussa tehdään käytännön vertailu IFRS-tilinpäätöksen ja FAS-tilinpäätöksen välillä tarkastelemalla kahden yhtiön laatimia tilinpäätöksiä.

Avainsanat: Tilintarkastus, pörssiyhtiöt, IFRS-standardit

Abstract

Ranta, Fanni-Sofia: Audit process of a listed company – how does it differ from the audit of an unlisted company

Bachelor's thesis

Bachelor of Business Administration

April 2024

Number of pages: 41

The topic of this thesis is the audit process of a listed company. The purpose of the thesis is to familiarize the reader with the audit process of a listed company and to describe it. The topic is approached by seeking differences between the audit processes of publicly listed and private companies, focusing particularly on differences between the financial statements.

At the beginning of the thesis, the reasons for conducting the thesis and the methods used for data collection are discussed. Subsequently, the concepts of financial statements and audit are briefly explained, followed by a general overview of the objectives of auditing before delving into the audit of publicly listed companies.

The audit process of publicly listed companies is examined in chronological order from the beginning to the end of the financial year, exploring the various stages involved from the perspective of the auditor.

After familiarizing oneself with the audit process of listed companies, International Financial Reporting Standards (IFRS) and the body responsible for their development are discussed briefly. At the end of the thesis, a practical comparison is made between an IFRS financial statement and a FAS financial statement by examining financial statements prepared by two companies.

Keywords: Audit of the accounts, listed companies, International Financial Reporting Standards

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, RAJAUS JA MENETELMÄT	7
2.1 Tutkimussuunnitelma.....	7
2.2 Tutkimusmenetelmä ja opinnäytetyön luonne	8
3 TILINPÄÄTÖS JA TILINTARKASTUS	9
4 TILINTARKASTUSPROSESSI	11
4.1 Suunnitteluvaihe	12
4.1.1 Yleissuunnitelma ja tilintarkastussuunnitelma.....	13
4.1.2 Suunnitteluvaihe ja olennaisuus	13
4.2 Toteuttaminen	14
4.2.1 Tilikauden aikainen tarkastus	15
4.2.2 Hallinnon tarkastus	16
4.2.3 Tilinpäätös	17
4.3 Päättäminen	17
5 PÖRSSIYHTIÖN TILINTARKASTUS.....	18
5.1 Pörssiyhtiön tiedonantovelvollisuus.....	21
5.2 Pörssiyhtiön tarkastus tilikauden aikana.....	22
6 IFRS-STANDARDIT JA -TILINPÄÄTÖS	24
6.1 IFRS- ja FAS-tilinpäätösten erot.....	24
6.2 Keskeisiä IFRS- ja IAS-standardeja	27
7 TILINPÄÄTÖSTEN TUTKIMINEN.....	31
7.1 Tutkittavat yritykset ja tutkimuksen toteutus	32
7.2 Vertailun tulokset.....	33
8 POHDINTA	36
LÄHTEET.....	38
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tilintarkastajan työ ja se, mitä se todella pitää sisällään on monelle edelleen hämärän peitossa ja se sekoitetaan helposti kirjanpitäjän työhön. Kun meiltä ammattikorkeakoulussa ensimmäisellä tilintarkastuksen kurssilla kysyttiin, mitä tilintarkastaja tekee, kukaan ei osannut vastata. Siihen kun lisätään pörssi-yhtiöt ja niiden tarkastus sekä tilintarkastajan rooli siinä, on kysymys entistä vaikeampi. Tämä kysymys oli minulle vaikea vielä siinäkin kohtaa, kun aloitin työskentelyn tilintarkastusyhteisössä. Olen kuitenkin jo muutaman viimeisen vuoden ajan ollut kiinnostunut tilintarkastajan työstä ja uramahdollisuuksista tilintarkastuksen parissa. Sen takia tiesin jo pitkään, että haluan tehdä opin- näytetyöni jollain tapaa tilintarkastukseen liittyen. Itse aiheen valinta tämän aihepiirin sisällä ei silti ollut helppoa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvata lukijalle pörssi-yhtiöiden tilintarkastus- prosessia ja kuinka se eroaa muista ei listautuneista yhtiöistä. Pörssi-yhtiöiden tarkastus on tällä hetkellä itselleni ja yhteiskunnalle toki aina ajankohtainen aihe. Keväällä 2023 aloitin työskentelyn yhdessä Big Four -yhtiöistä, joissa monet asiakkaat ovat julkisia osakeyhtiöitä, eli pörssi-yhtiöitä. Big Four temiä käytetään neljästä suurimmasta kansainvälisestä tilintarkastus- ja konsultoin- tiyrityksestä. Nämä yritykset ovat PricewaterhouseCoopers (PwC), Deloitte, Ernst & Young (EY) ja KPMG. Nämä kaikki tarjoavat asiakkailleen muun mu- assa tilintarkastus-, varmennus-, verotus-, konsultointi- ja lakipalveluja. Nämä neljä yritystä ryhmitellään tällä tavalla joukoksi, sillä ne ovat kooltaan vertailu- kelpoisia ja niiden katsotaan olevan keskenään tasavertaisia niiden kyvyssä tarjota asiakkailleen edellä mainittuja palveluja. Suomessa usein pörssi-yhtiön päävastuullinen tilintarkastaja tulee jostain edellä mainituista yhtiöistä. (Raitio, 2023.)

Olen päässyt muutaman julkisen osakeyhtiön, eli pörssiyhtiön, tilintarkastukseen mukaan vuoden 2023 sekä alkuvuoden 2024 aikana ja opinnäytetyössäni olisikin tarkoitus perehtyä pörssiyhtiöiden tilintarkastusprosessiin teoriassa, jo jonkin verran tutuksi tullutta käytännön puolta tukemaan. Minulla ei ollut aiheesta juuri mitään tietoa aloittaessani työt tilintarkastusyhteisössä, mutta jo muutaman ensimmäisen kuukauden aikana aloin saada käsitystä siitä mitä pörssiyhtiön tilintarkastus käytännössä pitää sisällään. Aihe on sellainen, johon ei voi juuri ollenkaan lisätä omaa pohdintaa, sillä pörssiyhtiöiden tilintarkastus perustuu erilaisiin standardeihin, direktiiveihin sekä lakeihin, mutta toivonkin opinnäytetyön ennen kaikkea edistävän omaa osaamistani ja faktatietoa, jotta voin hyödyntää opinnäytetyötä tehdessä opittuja asioita tulevaisuuden työelämässä. Työtä on tarkoitus tehdä töiden ohella ja työn on tarkoitus olla valmis keväällä 2024.

Haluan itse oppia enemmän pörssiyhtiöiden tarkastuksesta omaa uraani varten, sillä aion tulevaisuudessa suorittaa tilintarkastajan tutkinnon ja pyrkiä näin auktorisoiduksi tilintarkastajaksi. Tavoitteenani on nimenomaan KHT-tutkinto, jolloin olen pätevä toimimaan myös pörssiyhtiöiden tilintarkastajana. Haluan perehtyä tähän aiheeseen lisää opinnäytetyössäni, sillä koen, ettei työelämässä kenelläkään ole aikaa opettaa minulle alusta alkaen pörssiyhtiöiden tarkastuksesta ja tilinpäätöksistä, vaan asioita pitää opiskella paljon itsenäisesti. Pörssiyhtiöiden tilintarkastamiseen nivoutuu myös tiukasti IFRS-standardit ja -normisto, joiden tuntemus on uraani ajatellen todella tärkeää ja nämä standardit ja niiden mukainen tilinpäätös ovat yksi selkein asia, missä pörssiyhtiöiden tilintarkastus eroaa muista. Opinnäytetyö on loistava tapa oppia näistä molemmista aiheista.

Haluan suunnata opinnäytetyöni liiketalouden sekä kauppatieteiden opiskelijoille, joita kiinnostaa tilintarkastus. Opinnäytetyöni voisikin toimia jonkinlaisena epävirallisena käsikirjana myös muille uraansa aloitteleville ja tämä työ onkin suunnattu liiketaloutta tai kauppatieteitä opiskelevalle, jolla on valmiiksi jonkin verran tietämystä alasta. Tilintarkastusta yritetään myös selkeästi markkinoida tällä hetkellä yhä enemmän nuorille ja työuraansa aloitteleville. Esimerkiksi Suomen Tilintarkastajat järjestävät opiskelijoille suunnattuja

webinaareja, joilla pyritään tuomaan tilintarkastustyötä ja sen tarjoamia urapolkuja paremmin kaikkien tietoisuuteen. Tästä aiheesta ei juurikaan löydy opinnäytetöitä, joten uskon, että tälle on edellä mainittujen syiden takia paikkansa. Tämän opinnäytetyön avulla pyrin tarjoamaan selkeän katsauksen pörssiyhtiöiden tilintarkastusprosessiin yhden tarkastettavan tilikauden aikana, sen vaiheisiin sekä keskeisiin eroihin ei-listattuihin yhtiöihin verrattuna.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, RAJAUS JA MENETELMÄT

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää ja kuvata lukijalle millainen prosessi pörssiyhtiöiden tilintarkastus kaiken kaikkiaan on ja mitä vaiheita prosessiin sisältyy. Lisäksi tarkoitukseni on vertailla pörssiyhtiön ja ei listatun yhtiön eroja tilintarkastuksen näkökulmasta. Jo pelkästään pörssiyhtiöitä velvoittavien lakien takia jokaisen pörssiyhtiön raportointiin liittyy tiettyjä pakollisia osaluueita, joiden asianmukaisuudesta tilintarkastajan täytyy osata varmentua. Tämän lisäksi jokainen yhtiö on tietenkin omanlaisensa, joten niiden tarkastukset eroavat toisistaan, riippuen yhtiöiden liiketoiminnoista ja yhtiörakenteista. Aihetta tutkitaan tilintarkastusassistentin näkökulmasta, joka työskentelee tilintarkastusyhteisössä. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä on:

- Millainen prosessi pörssiyhtiön tilintarkastus on?
- Miten prosessi eroaa tavallisista yhtiöistä?

Sekä alakysymyksenä: miten IFRS-standardien mukainen tilinpäätös eroaa suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaisesta tilinpäätöksestä?

2.1 Tutkimussuunnitelma

Tarkoitukseni on tutkia, millainen prosessi pörssiin listatun yhtiön tilintarkastus kokonaisuudessaan on ja mitä vaiheita tilintarkastajan työhön tilikauden aikana sisältyy. Opinnäytetyössäni tutkitaan jo olemassa olevaa ilmiötä lakien, velvoittavien standardien ja direktiivien sekä ammatillisen kirjallisuuden kautta.

Pystyn tarvittaessa myös hyödyntämään pörssiyhtiöiden omia julkisia raportteja ja tutkimaan miten standardien ja lakien noudattaminen näkyvät käytännössä, sillä niiden noudattamisen tarkastaminen on yksi osa pörssiyhtiötä tarkastavan tilintarkastajan työtä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, n.d.) Edellä mainittujen lisäksi aion hyödyntää myös henkilökohtaista havainnointia.

2.2 Tutkimusmenetelmä ja opinnäytetyön luonne

Opinnäytetyöni luonne on sekoitus toiminnallista ja tutkimuksellista. Työhön sisältyy siis näiden molempien opinnäytetyötyylien piirteitä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelija tekee tuotoksen tai oppaan jo olemassa olevista lähteistä, kun taas tutkimuksellisessa opinnäytetyössä syntyy uutta tietoa vaikkapa tutkimusraportin muodossa. Tässä opinnäytetyössä en synnytä mitään uutta tietoa, vaan ennemminkin teen oppaan siitä mitä pörssiyhtiön tilintarkastus karkeasti pitää sisällään ja hankin tietoa erilaisista kirjallisista lähteistä. Varsinaista erillistä opasta en kuitenkaan julkaise, vaan tämä opinnäytetyö toimii tänä oppaana. Tutkimuksellisen opinnäytetyön piirteitä tähän työhön tuo kuitenkin se, että tämä on tavallaan monologinen ja olen yksin tämän opinnäytetyön keskeinen toimija. Ainoa miten tuon tähän työhön muita henkilöitä, on kollegalleni tiedonhankinta mielessä suorittamani haastattelu. Opinnäytetyölläni ei ole myöskään ulkoista toimeksiantajaa, kuten toiminnallisissa opinnäytetyöissä usein on.

Kuten yllä mainittiin, on tarkoitukseni haastatella yhtä kollegaani, jolla on kokoemusta pörssiyhtiöiden tilintarkastuksesta käytännössä usealta vuodelta. Haastateltavaksi on tarkoitus valita henkilö, jolla on KHT-tutkinto, eli tämä on auktorisoitu tilintarkastaja, jolla on pätevyys myös toimia julkisen osakeyhtiön päävastuullisena tilintarkastajana. Haastattelun on tarkoitus tuoda opinnäytetyöhön käytännönläheisiä esimerkkejä kirjallisia lähteitä tukemaan. Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna. Haastattelukysymyksistä on luotu haastattelulle runko, mutta keskustelu saa ja sen toivotaankin rönsyilevän, jotta mahdollisimman paljon hyödyllistä tietoa saadaan irti. Teemahaastattelu on

tähän paras vaihtoehto, sillä se mahdollistaa haastattelijan ja haastateltavan monipuolisen vuorovaikutuksen. Kysymysrunko on lähinnä haastattelijan omana muistilistana, eikä niiden järjestystä ole välttämätöntä noudattaa ja se joustaa tilanteen mukaan. Haastattelurunko on nähtävissä Liitteessä 1.

3 TILINPÄÄTÖS JA TILINTARKASTUS

Tilinpäätöksen laatiminen on pakollista kaikille kirjanpitovelvollisille, mutta sen sisältö vaihtelee paljonkin riippuen yhtiömuodosta sekä yhtiön koosta. Kirjanpitovelvollisia ovat taas lähes kaikki yritykset, yhdistykset, säätiöt sekä yritystoimintaa harjoittavat luonnolliset henkilöt. Tilinpäätös ja mahdollisesti toimintakertomus on laadittava neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä ja Suomessa tilinpäätös tulee esittää suomeksi tai ruotsiksi, euromääräisenä. (Minilex n.d., Tilikaudesta on laadittava tilinpäätös; Kirjanpitolaki 1336/1197, 3 luku 5–6§). Edellä mainitun toimintakertomuksen laatimisesta määrittää myös kirjanpitolaki, mutta se ei ole pakollinen kaikille yhtiöille. Samaan tapaan kuin tilintarkastuksessa myös toimintakertomuksen laatimisessa on tietyt rajaehdot, joiden täytyessä yhtiön tulee se laatia. (Minilex n.d., Toimintakertomuksen liittäminen tilinpäätökseen.) Kirjanpitolakiin sisältyy myös paljon tilinpäätösperiaatteita, joiden mukaisesti kirjanpitovelvollisen tulee laatia tilinpäätöksensä. Tilinpäätöksen keskeisenä tavoitteena on tarjota oikea ja riittävä kuva yhtiön tilikauden tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Oikean ja riittävän kuvan esittämisessä on huomioitava olennaisuusperiaate sekä kirjanpitovelvollisen harjoittaman toiminnan laatu sekä laajuus. Yksittäinen seikka on pidettävä olennaisena tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa, jos sen huomiotta jättäminen tai virheellinen ilmoittaminen voisi vaarantaa oikean ja asianmukaisen kuvan antamisen kyseisen yhtiön toiminnan tuloksesta. Jos tieto ei ole olennainen oikean ja riittävän kuvan muodostamiseksi, se voidaan jättää esittämättä. Tämän lisäksi Kirjanpitolaki sisältää muitakin tilinpäätösperiaatteita. (Minilex n.d., Tilikaudesta on laadittava tilinpäätös.) Kuitenkin liitetietovaatimukset tulevat Kirjanpitolain sijaan Kirjanpitoasetuksesta samoin kuin

tuloslaskelma- ja tasekaavat. Kirjanpitoasetuksia ovat pien- ja mikroyritysasetus ja kirjanpitoasetus. Se kumpaa asetusta noudatetaan, riippuu tämäkin yhtiön koosta. (Kirjanpitolaki 1336/1197 8 luku 6§.)

Tilintarkastus tarkoittaa yksinkertaisesti selitettynä tilikauden aikaisen kirjanpidon, edellään esitellyn tilinpäätöksen sekä hallinnon tarkastamista, niin pörssi-yhtiöillä kuin pienemmilläkin yhtiöillä. Tavoitteena tilintarkastuksessa on varmistaa, että juuri tilinpäätös antaa riittävän sekä oikean kuvan yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta tilanteesta. Tilintarkastuksessa on mahdotonta saavuttaa täyttä varmuutta kirjanpidon ja tilinpäätöksen oikeellisuudesta, mutta tavoitteena onkin saavuttaa kohtuullinen varmuus siitä, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä. (Räsänen, 2023.) Käytännössä tämä olennainen virhe ja sen raja määritetään kullekin yhtiölle räätälöidysti ja se voi poiketa eri yhtiöiden välillä paljonkin. Olennainen virhe tarkoittaa yksinkertaisesti euromääräistä summaa, jonka ylittävät virheet kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä arvioidaan olevan merkittäviä. Täyttä varmuutta kirjanpidosta tilintarkastaja ei voi saada, sillä käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että tilintarkastajan pitäisi käydä joka ikinen kirjanpidon tapahtuma erikseen läpi. Kuten kuvitella saattaa esimerkiksi pörssi-yhtiön kohdalla jokaisen tapahtuman läpikäynti olisi valtava työ.

Tilintarkastus on sellaiselle yhtiölle pakollinen, jolla seuraavista ehdoista vähintään kaksi täyttyy päättyneellä sekä sitä edeltäneellä tilikaudella; yrityksen liikevaihto tai vastaava tuotto on yli 200 000 euroa, taseen loppusumma on yli 100 000 euroa ja yrityksen palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä. (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 2 luku 2 §; Räsänen, 2023.) Jokaisen yhtiön tilintarkastuksessa on noudatettava niitä tilintarkastusstandardeja, jotka on hyväksytty sovellettavaksi kyseisessä yhteisössä (Tomperi, 2018, s. 14).

4 TILINTARKASTUSPROSESSI

Yleisesti kaikissa tapauksissa, oli kyseessä sitten pörssiyhtiö tai pienempi yhtiö, voidaan tilintarkastuksen suorittamista tarkastella työvaiheittain. Prosessi voidaan hyvin karkeasti jakaa kolmeen eri vaiheeseen: suunnittelu, toteuttaminen ja päättäminen. (Horsmanheimo, 2017, s. 235.) Nämä vaiheet pitävät sisällään useita eri toimenpiteitä ja vaiheita, mutta tämä kolmiosainen jako antaa kuitenkin jo hyvän kuvauksen vaiheiden sisällöstä. Pörssiyhtiöiden tarkastusprosessi eroaa tavallisista yhtiöistä kuitenkin niin, ettei sen oikein voida ajatella päättyvän koskaan, vaikka tilikaudet vaihtuvat. Tilintarkastajien pitää aktiivisesti seurata muun muassa pörssiyhtiön tiedotteita ja olla selvillä yhtiöissä tapahtuvista muutoksista ja ottaa nämä huomioon tarkastustyössään. Pienemmät yhtiöt eivät taas vaadi tällaista niin aktiivista ympärivuotista seurantaa, vaan riittää, että työtä tehdään vain tilikauden aikana ja tilinpäätöksessä, tai pienten yhtiöiden kohdalla pelkästään tilinpäätöksessä. (KPMG:n auktorisoitu tilintarkastaja, 2023.)

Nämä tilintarkastustyön työvaiheet ja toimenpiteet määrittävät pitkälti yleisesti käytössä olevat ISA-standardit. Lyhenne tulee termistä International Standards of Auditing. ISA-standardeilla tarkoitetaan siis kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja, jotka koskevat kaikkia tilinpäätöksiin kohdistuvia tilintarkastuksia. Nämä standardit määrittävät tilintarkastuksen peruseriaatteen ja ohjeistavat dokumentoinnissa sekä itse tarkastuksessa tarkastusta suorittavaa tilintarkastajaa. Nämä standardit ovat siis sellaisia, joita tilintarkastajan tulee työssään aina noudattaa, mutta esimerkiksi pieniyhtiöiden tarkastuksessa ISA-standardeja voidaan soveltaa hyvää tilintarkastustapaa noudattaen. (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 4 luku 3 §.) Se mikä missäkin yhtiössä on relevanttia, riippuu eri tekijöistä. Osa standardeista voidaan katsoa olevan kaikille yhtiöille relevantteja ja usein pörssiyhtiöiden kohdalla joudutaan ottamaan kantaa kaikkiin standardeihin (Suomen tilintarkastajat, 2023).

4.1 Suunnitteluvaihe

Tilintarkastukseen tilikauden aikana kuuluu useita eri vaiheita, tarkastuksen suunnittelusta aina sen toteutukseen. Pörssiyhtiöidenkin tilintarkastus alkaa suunnitteluvaiheella, jossa tilintarkastaja tutustuu yhtiön liiketoimintaan, jos kyseessä uusi asiakkuus, mahdollisiin muutoksiin, arvioi riskejä ja määrittelee tilintarkastuksen tavoitteet. Lisäksi arvioidaan myös eettisten vaatimusten täyttymistä, kuten tilintarkastuksessa erittäin merkittävän riippumattomuusvaatimuksen. (Horsmanheimo, 2017, s. 236.) Riippumattomuus tarkoittaa pörssiyhtiöiden tapauksessa esimerkiksi sitä, ettei tilintarkastajalla saa olla hallussaan kyseisen yhtiön osakkeita tai kytköksiä esimerkiksi yhtiön hallitukseen tai johtoon. Tämä suunnittelu tehdään pörssiyhtiöissä jo ennen ensimmäistä kvartaalia, eli jo ennen edes aikaisemman tilikauden tilinpäätöshetkeä. Näin tiimi pyrkii päivittämään ymmärryksen yhtiön tilanteesta jo tilinpäätöstä edeltävän kvartaalin aikana. Suunnitteluvaiheessa suunnitellaan koko konsernin tarkastus ja määritetään esimerkiksi yhtiön mahdolliset tytäryhtiöt, joiden todetaan olevan relevantteja tarkastuksen osalta. Eli määritetään yhtiön niin sanottu ”scope”. Usein pörssiyhtiöt ovat nimittäin konserneja, joissa on useita tytäryhtiöitä, niin Suomessa kun ulkomaillakin. Tilintarkastustiimin tehtävä on suorittaa tilintarkastus myös näistä relevanteiksi määritetyistä konserniin kuuluvista yhtiöistä. (KPMG:n auktorisoitu tilintarkastaja, 2023.)

Suunnittelu on toki hieman erilaista riippuen esimerkiksi siitä, onko kyseessä uusi asiakkuus vai vanha ja mitkä osa-alueet nähdään missäkin tarkastuksessa olennaisiksi. Huolellinen suunnittelu auttaa myös jakamaan tehtävät tarkastustiimin jäsenille, sillä pörssiyhtiön tarkastuksessa tarkastustiimi saattaa olla melko suurikin. Luonnollisesti uuden asiakkaan kohdalla suunnitteluvaihe on työläämpi ja vie enemmän aikaa. Silloin suunnittelu alkaa perehtymisellä ainakin organisaatorakenteeseen, eri henkilöiden valtuuksiin sekä työnjakoon yhtiössä. (Tomperi, 2018, luku 5, kohta Sisäisen valvontajärjestelmän tarkastaminen.) Perehtyessään yhtiöön, selvittää tilintarkastaja myös sovellettavan tilinpäätös normiston; FAS vai IFRS. FAS on englanninkielinen lyhenne suomalaisesta tilinpäätöskäytännöstä. Tätä käytäntöä siis sovelletaan Suomessa niissä tilinpäätöksissä, joita ei tarvitse laatia IFRS-standardien mukaisesti.

(Tomperi, 2018, luku 3, kohta Käsityksen muodostaminen yhteisöstä ja sen toimintaympäristöstä.) Suomalaisien yhtiöiden kohdalla, jotka ovat listautuneet Helsingin pörssiin, sovelletaan aina IFRS-normistoa ja -standardeja. IFRS-normistoa ja tilinpäätöstä käsitellään myöhemmin tarkemmin.

4.1.1 Yleissuunnitelma ja tilintarkastussuunnitelma

Suoritettavalle tilintarkastukselle on laadittava yleissuunnitelma tai -strategia, jota laatiessa tilintarkastajan tulee huomioida ISA 300 standardin mukaisesti muun muassa riskit ja olennaisuus sekä tarkastettavan kohteen toiminnan luonne. Tätä yleissuunnitelmaa ei kuitenkaan pidä sekoittaa tilintarkastussuunnitelmaan, joka on jo yksityiskohtaisempi suunnitelma tietyistä tarkastuksista. Tilintarkastussuunnitelma sisältää yksityiskohtaiset kuvaukset tarkastustoimenpiteistä, joita juuri kyseiselle yhtiölle suoritetaan. (Tomperi, 2018, luku 3, kohta Tilintarkastusprosessi.) Pörssiyhtiöiden kohdalla tämä tilintarkastussuunnitelma esitetään tarkastusvaliokunnalle audit committee -kokouksessa. Tilintarkastusvaliokunta on valiokunta, joka valmistelee tiettyjä hallitukselle kuuluvia asioita, mutta näillä valiokunnilla ei ole itsenäistä päätösvaltaa, vaan ne toimivat hallituksen apuna. Tämä valiokunta myös arvioi tilintarkastajan pätevyyttä, työtä sekä riippumattomuutta. Tämä elin on myös usein se, joka säännöllisin väliajoin kilpailuttaa tilintarkastuspalvelut. Tavallisilla yhtiöillä harvoin tätä valiokuntaa on, vaan pelkästään hallitus. Tarkastusvaliokunta koontuu tyypillisesti neljännesvuosittain ja tilintarkastaja osallistuu myös yleensä näihin kokouksiin. (KPMG:n auktorisoitu tilintarkastaja, 2023.)

4.1.2 Suunnitteluvaihe ja olennaisuus

Suunnitteluvaiheessa tilintarkastaja määrittää tarkastuskohteelle jo edelläkin mainitun olennaisuuden, eli rajan siitä, minkä ylittävät virheet ja puutteet katsotaan olevan merkittäviä. Hyväksyttävä olennaisuusraja määritellään tilintarkastussuunnitelmaa laatiessa (Tomperi, 2018, luku 3, kohta Tilintarkastustyön periaatteet). Tämä olennaisuus perustuu tilintarkastajan ammatilliseen

harkintaan ISA 320 Olennaisuus -standardin mukaisesti. Tämä olennaisuus on merkittävä tekijä tilintarkastuksessa, sillä sen perusteella tilintarkastaja päättää, mitä eriä tämä ottaa työssään tarkasteluun ja mistä virheistä tarkastusta tehdessä pitää raportoida. Käytännössä tämä tarkoittaa siis sitä, että yhtiölle on määritetty olennaisuudeksi vaikkapa 100 000 euroa, niin esimerkiksi taseessa olevat yli 100 000 euron erät on tarkastettava ja niiden oikeellisuus varmistettava. Tällainen taseen erä voi tyypillisesti olla yhtiön sijoitukset ja pankkitili(t). Tilintarkastajan pitää kuitenkin myös ottaa huomioon pienemmät virheet ja arvioida myös niiden vaikutus, sillä ne voivat yhteenlaskettuna ylittää hyväksyttävän olennaisuusrajan ja näin ollen vaikuttavat olennaisesti tilinpäätökseen. (Tomperi, 2018, luku 3, kohta Tilintarkastustyön periaatteet.)

Tilintarkastajan tehtävänä on siis arvioida tarkastusta suunnitellessaan yhtiön liiketoimintaan ja talouteen liittyviä olennaisia riskejä, jotka voivat vaikuttaa yhtiön taloudellisiin raportteihin ja raportoinnin oikeellisuuteen. Tämän suunnitteluvaiheen voidaan kuitenkin ajatella jatkuvan koko tarkastuksen ajan ja olevan toistuva osa prosessia. Tilintarkastajan on otettava huomioon olosuhteiden muutokset, odottamattomat tapahtumat sekä tarkastustoimenpiteiden tuloksena saatu tilintarkastusevidenssi ja sitä kautta selvinneet, mahdollisesti tarkastukseen vaikuttavat asiat. (Horsmanheimo, 2017, s. 239.)

4.2 Toteuttaminen

Ehkäpä tärkein ja itselleni tähän asti konkreettisimmin ilmi käynyt vaihe on kuitenkin toteuttamisvaihe, eikä niinkään suunnittelu, sillä suunnittelun toteuttaa usein päävastuullisen tarkastajan kanssa muut kokeneemmat alan toimijat. Suunnitteluvaihe nimittäin vaatii jo paljon enemmän ammattitaitoa sekä alan tuntemusta ja vähemmän aikaa alalla olleet pääsevät usein tekemään töitä enemmän testausten parissa, etenkin pörssiyrityksiä tarkastettaessa. Toteutusvaiheessa tehdään konkreettisia tarkastustoimenpiteitä tilikauden eri vaiheissa.

4.2.1 Tilikauden aikainen tarkastus

Suurissa, esimerkiksi pörssiyhtiöissä, merkittävä osa tarkastustyöstä tehdään jo tilikauden aikana. Tällöin tilikauden päättymisen jälkeen tarkastetaan vain lähinnä tilinpäätös, mikä sekin on suuri työ. (Tomperi, 2018, luku 4, kohta Tilintarkastustyön vaiheet.) Näin tilinpäätökseen liittyvää suurta työmäärää voidaan jakaa hieman tasaisemmin tilikauden varrelle.

Tilikauden aikaisessa tarkastuksessa tehdään usein prosessikartoituksia, joissa tilintarkastaja kartoittaa esimerkiksi yhtiön osto- tai myyntiprosessin alusta loppuun haastatteleamalla eri henkilöitä yhtiöstä. Tätä kautta löydetään mahdolliset riskipisteet ja selvitetään, onko yhtiöllä sisäisiä kontrolleja näitä riskejä taklaamaan. Jos yhtiöllä on sisäisiä kontrolleja, kuten usein on, testataan niiden toimivuutta kontrollitestaustoimenpiteillä ja näin voidaan vähentää varsinaista aineistotarkastuksen määrää. Sisäisillä kontrolleilla tarkoitetaan niitä menetelmiä, joilla pyritään tuomaan esiin toiminnassa mahdollisesti esiintyvät virheet. (Tomperi, 2018, luku 4, kohta Toimintojen tarkastaminen.) Tyyppillinen kontrolli esimerkiksi ostoihin liittyen on ostolaskujen hyväksyntäkontrolli, eli kuka laskut tarkastaa ja hyväksyy. Tarkoituksena on selvittää, onko sisäisissä kontrolleissa aukkoja, jotka voivat altistaa virheille tai väärinkäytöksille ja onko yhtiössä esimerkiksi vaarallisia työyhdistelmiä. Vaarallisella työyhdistelmällä tarkoitetaan tilannetta, jossa esimerkiksi ostolaskun voi tarkastaa ja hyväksyä sama henkilö. Kontrollitestausten lisäksi tehdään myös aineistotarkastusta, eli käydään läpi esimerkiksi yksittäisiä myyntilaskuja ja johdetaan niitä edelleen aina tilioitteille asti, jotta voidaan varmistua, että tilinpäätöksessä esitetty myynti on todellista. Kontrolli- ja aineistotestausta tehdään lisää tilinpäätösvaiheessa, mutta hyvin tehty kontrollitestausta tilikauden aikana vähentää jälleen työmäärää tilinpäätösvaiheessa.

Jo tilikauden aikana tilintarkastaja voi osallistua myös varaston inventaarioon varmentuakseen varaston arvosta ja oikeellisuudesta. ISA 501 mukaan inventaarioon on siis osallistuttava jossakin kohtaa tilikautta, mutta pienemmissä yhtiöissä se voi tapahtua vasta juuri tilinpäätöshetkellä. Pörssiyhtiöillä ja muillakin suuremmilla yhtiöillä varastokirjanpito on usein niin tarkkaa ja helposti

seurattavaa, että inventaarioon osallistuminen voidaan tehdä jo ennen tilinpäätöshetkeä, vaikkapa syyskuussa, olettaen että kyseisen yhtiön tilikausi päättyy joulukuuhun. Tilinpäätöshetken varaston arvo pitää kuitenkin pystyä johtamaan syyskuussa laskettuun arvoon. Tarkoituksena inventaarioon osallistumisessa on siis aina varmistua tilinpäätöksen varaston oikeasta arvostuksesta sekä määrästä. (KPMG:n auktorisoitu tilintarkastaja, 2023.)

Suurissa yhtiöissä, kuten pörssiyhtiöissä, saatetaan suorittaa monia tilinpäätöshetken tarkastustoimenpiteitä jo niin sanotussa hard close -vaiheessa, joka on usein kolmannen kvartaalin jälkeen. Tällaisessa tapauksessa tilinpäätöshetkellä tarkastetaan enää vain jäljelle jäänyt kolme kuukautta tilikaudesta tilinpäätöshetkellä. (KPMG:n auktorisoitu tilintarkastaja, 2023.) Kaudenaikeista tilintarkastusta ja sen sisältöä ei kuitenkaan virallisesti ole määritelty missään, joten kauden aikana suoritettava tarkastus voi vaihdella riippuen tarkastavasta yhteisöstä tai henkilöstä sekä tarkastuksen kohteesta.

4.2.2 Hallinnon tarkastus

Tilintarkastuksen kohteeksi määritellään Suomen tilintarkastuslaissa tilikauden kirjanpito, tilinpäätös sekä hallinto. Hallinnon tarkastus on poikkeuksellinen ominaisuus, sillä sitä esiintyy pääosin vain Suomessa suoritettavissa tilintarkastuksissa. Muissa maissa ei juurikaan tarkasteta hallintoa tilintarkastuksen ohessa. Hallinnon tarkastuksessa tilintarkastaja katsoo, että johdon päätökset on tehty niitä koskevia lakeja noudattaen. Käytännössä hallinnon tarkastus on hallitusten kokousten pöytäkirjojen läpikäyntiä, yhtiöjärjestyksen ja muiden sääntöjen toteutumisen tarkastamista, osake- ja osakasluettelon tarkastamista sekä pöytäkirjojen asianmukaisten allekirjoitusten tarkastamista. Myös kaupparekisterin ajantasaisuuden tarkastaminen ja sen sisällön täsmäminen pöytäkirjoihin on osa hallinnon tarkastusta. (Virk, 2022.) Hallinnon tarkastuksessa keskeisiä lakeja ovat muun muassa osakeyhtiölaki, osuuskuntalaki ja yhdistyslaki (Tomperi, 2018, luku 5, kohta Säännösten noudattaminen).

4.2.3 Tilinpäätös

Tilinpäätöstarkastuksen voidaan sanoa olevan tilintarkastuksen vaiheista merkittävin, sillä kaikki aikaisemmin tehty työ on valmistanut tilintarkastajaa tähän vaiheeseen. Tilinpäätöstarkastuksessa tarkastetaan tilinpäätöksen oikean esittämistavan lisäksi siihen johtanut kirjanpito ja sen aukottomuus. Tarkastuksessa suoritetaan erilaisia aineistotarkastuksia eli käytännössä täsmäytyksiä, joiden avulla saadaan todisteita siitä, että luvut tilinpäätökseen on johdettu oikein kirjanpidosta. Tilintarkastajan tulee siis varmistua siitä, että tuloslaskelmassa, taseessa ja niiden liitetiedoissa esitettävät tiedot täsmäävät kirjanpitoon. (Tomperi, 2018, luku 6, kohta Tilinpäätöksen tarkastamisen peruseriaatteet.)

Käytännössä tilinpäätöstarkastuksessa tarkastetaan esimerkiksi ostojen katko, eli tarkastetaan, että tilikauden kulut (ostot) on tilinpäätöksessä jaksotettu oikealle tilikaudelle. Eli kun tuote tai palvelu on ostettu kuluneella tilikaudella, niin se on myös kirjattu kuluksi silloin, eikä vasta tilikauden vaihteen jälkeen, seuraavalla tilikaudella, sillä tilinpäätös tulee laatia suoriteperusteisesti. Myynnin sekä oston katkon tarkastus on yleinen tarkastustoimenpide miltei kaikille yhtiöille. Tämä on osa tuloslaskelman eriin liittyvää tarkastusta. Taseeseen liittyen tarkastetaan lähes aina ainakin yhtiön oma pääoma ja siihen liittyvät erät ja niiden muutokset sekä jo aikaisemminkin mainitut pankkitilit. Tyyppillistä on tarkastaa myös palkkoihin liittyvät taseen jaksotukset kuten työntekijöiden lomapalkkavelka.

4.3 Päättäminen

Kun tilintarkastus on valmis, tilintarkastaja laatii tilintarkastuskertomuksen, jossa hän antaa lausunnon yhtiön tilinpäätöksestä ja sen oikeellisuudesta. Tilintarkastuskertomus on ainoa yhtiön tilintarkastuksesta annettava julkinen asiakirja. (Laine, 2021.)

Tilintarkastaja raportoi tilintarkastuskertomuksen lisäksi myös yhtiön johdolle ja hallitukselle tilintarkastuksen tuloksista ja esittää suosituksia mahdollisista

parannustoimenpiteistä. Yleisin annettava tilintarkastuskertomus on vakio-
muotoinen, mutta se voi olla myös mukautettu. Vakio-
muotoinen kertomus an-
netaan silloin, jos yhtiön tarkastuksessa ei ole tullut vastaan mitään, mikä an-
taisi tilintarkastajalle viitteitä siitä, ettei tilinpäätös antaisi riittävää ja oikeaa ku-
vaa yhtiön toiminnasta ja tuloksesta. (Laine, 2021.)

Tilintarkastuksen vaiheet voivat vaihdella hieman tilintarkastajan käyttämän
menetelmän ja yhtiön tarpeiden mukaan, mutta edellä esitellyt vaiheet ovat
yleisesti käytettyjä jokaisen tilintarkastettavan yhtiön kohdalla.

5 PÖRSSIYHTIÖN TILINTARKASTUS

Edellä käytiin läpi yleisesti mitä vaiheita tilintarkastus pitää sisällään. Nämä
esitellyt vaiheet koskevat muitakin kuin pörssiyhtiöitä, mutta seuraavaksi olisi
tarkoitus paneutua siihen, mikä sitten erottaa pörssiyhtiöiden tilintarkastuksen
muiden yhtiöiden tarkastamisesta ja mitä seikkoja tilintarkastajan tulee osata
ottaa huomioon pörssiyhtiöitä tarkastaessaan sekä millaisia vaatimuksia pör-
ssiyhtiöille on asetettu tiedonantovelvollisuudesta. Sisältö tilintarkastuksessa
laajenee tavanomaisen yhtiön tarkastukseen verrattuna siten, että tarkastuk-
sessa tulee ottaa huomioon erityispiirteet, jotka koskevat pörssiyhtiöiden toi-
mintaa ja tilinpäätösinformaation laatimista. (Horsmanheimo, 2017, s. 489.)
Pörssiyhtiötä tarkastavan tilintarkastajan on oltava KHT-tilintarkastaja tai vaih-
toehtoisesti tilintarkastusyhteisön nimeämän päävastuullisen tilintarkastajan
on oltava KHT-tilintarkastaja. Ei listaamattomien yhtiöiden tarkastaja voi olla
HT-tilintarkastaja. Vaatimus KHT-tarkastajasta liittyy siihen, että pörssiyhtiö on
yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö eli PIE-yhteisö (Public Interest Enti-
ties). (Horsmanheimo, 2017, s. 491.) Koska pörssiyhtiö on myös PIE-yhteisö,
täytyy sen noudattaa myös PIE-asetusta muiden listayhtiöitä velvoittavien ase-
tusten, lakien ja direktiivien lisäksi.

Yhtiöstä, jonka osakkeilla voidaan käydä julkista kauppaa arvopaperipörsissä, käytetään nimitystä pörssi-yhtiö (Minilex, n.d., Mikä on pörssi-yhtiö?). Pörssi-yhtiöitä koskee tiedonantovelvollisuus, joka perustuu arvopaperimarkkinalakiin, markkinoiden väärinkäyttöasetukseen sekä itse kauppapaikan sääntöihin. Tiedonantovelvollisuus tarkoittaa, että yhtiöt ovat velvollisia antamaan markkinoille säännöllisesti tietoa liiketoiminnastaan ja taloudellisesta tilanteestaan. Tiedonantovelvollisuuden tarkoituksena on varmistaa, että sijoittajat saavat oikeaa ja riittävää tietoa yhtiöistä, joihin he sijoittavat. (Finanssivalvonta, 2021.) Yksinkertaisesti markkinoilla tarkoitetaan tässä tapauksessa siis sijoittajia, jotka ostavat ja myyvät yhtiön osakkeita. Koko arvopaperipörsien toiminta perustuu myyjien ja ostajien väliseen luottamukseen ja tämän luottamuksen säilyminen on pitkälti tilintarkastajien käsissä. Tilintarkastaja on oleellinen toimija tilinpäätöksen oikeellisuuden ja avoimuuden varmistamisessa.

Euroopan unionin jäsenmaita velvoittavat tilinpäätösdirektiivit, jotka säätelevät tällä alueella toimivia yhtiöitä. Nämä direktiivit ovat kuitenkin melko väljiä, eikä niissä ole kaikista tilinpäätösinformaation kannalta relevanteista kysymyksistä säännöksiä. Tämän takia eurooppalaiset yhtiöt laativat tilinpäätöksiään laajemmin käytössä olevien sääntöjen mukaisesti, jotka on laatinut joko Yhdysvaltain kirjanpitolautakunta tai kansainvälisen tilinpäätösstandardilautakunta. Nimensä mukaisestikin Yhdysvaltain kirjanpitolautakunta luo tilinpäätösnormiston, joka koskee Yhdysvaltojen arvopaperimarkkinoilla toimivia yhtiöitä. Tämä normisto koskee myös suomalaisia yhtiöitä siinä tapauksessa, jos niiden osakkeita noteerataan Yhdysvaltain arvopaperimarkkinoilla. Suomessa tyypillisemmin ollaan kuitenkin tekemisissä kansainvälisen tilinpäätösstandardilautakunnan laatimien säännösten kanssa. (Tomperi, 2021, luku 10 kohta IAS/IFRS-tilinpäätös.) Merkittäviä kansainvälisiä tilinpäätösnormistoja on siis kolme: Euroopan unionin jäsenmaita velvoittavat tilinpäätösdirektiivit, Yhdysvaltain kirjanpitolautakunnan ylläpitämä U.S. GAAP ja kansainvälisen tilinpäätösstandardilautakunnan antamat kansainväliset tilinpäätösstandardit.

IFRS-normisto sisältää kolme osaa:

- tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevan käsitteellisen viitekehysten

- kansainväliset tilinpäätösstandardit
- tulkintaohjeet

(Haaramo, 2018, kohta IASB IFRS-standardien antajana.)

Nämä normistot säätelevät yritysten tilinpäätösten laadintaa. Ne eivät kuitenkaan sisällä ohjeistusta tilikauden aikaisen kirjanpidon hoitamisesta. (Tomperi, 2021, luku 10 kohta IAS/IFRS-tilinpäätös.)

Kansainvälisen tilinpäätösstandardilautakunnan (IASB) laatimat standardit ovat nimeltään IFRS-standardeja. IFRS-standardi on yleisesti käytetty termi Suomen kielessä, kun puhutaan kansainvälisistä tilinpäätösstandardeista (International Financial Reporting Standards). IFRS-standardit määrittelevät, miten yritysten tulee raportoida taloudelliset tapahtumat tilinpäätöksissään. Ennen IASB:ia säännöksistä vastasi IASC (International Accounting Standards Committee), joka asetti IAS-standardit. Näitä kutsutaan edelleenkin IAS-standardeiksi ja osa niistä on edelleen voimassa. IASB (International Accounting Standards Board) omaksui IASC:in toiminnan vuonna 2001 ja IASB:in luomia uusia standardeja kutsutaan taas IFRS-standardeiksi. Nykyisin IFRS ja IAS standardit määrittävät siis yhdessä tilinpäätöksen esittämisvaatimukset. (Tomperi, 2021, luku 10 kohta IAS/IFRS-tilinpäätös.) IFRS- ja IAS-standardit ovat käytössä useissa eri maissa ympäri maailman ja niiden tarkoituksena on nimenomaan edistää tilinpäätösten vertailukelpoisuutta ja läpinäkyvyyttä eri maiden välillä, sekä antaa tietoja yrityksen taloudellisesta tilasta eri sidosryhmille. (IFRS, n.d.) Erilaisia sidosryhmiä ovat muun muassa:

- osakkeenomistajat ja sijoittajat
- yhtiön johto
- luotonantajat
- verottaja
- asiakkaat

Etenkin IFRS-standardien tuntemus pörssiyrityksen tilintarkastuksessa on tärkeää, jotta voidaan varmistua, että IFRS-tilinpäätös on vaatimusten mukainen.

5.1 Pörssiyhtiön tiedonantovelvollisuus

Pörssiyhtiöiden on arvopaperimarkkinalain mukaan julkistettava tilinpäätös ja toimintakertomus sekä näiden ohessa tilintarkastuskertomus. Tilinpäätöksen yhteydessä on julkistettava lisäksi myös tilinpäätöstiedote, joka on siis tilikauden viimeisestä kvartaalista ja se onkin käytännössä samanlainen kuin muutkin kvartaalitiedotteet, mutta tämän julkaisemisesta määrätään laissa. Arvopaperimarkkinalaki määrää myös puolivuositarkastuksen julkistamisesta. Tämä puolivuositarkastus julkaistaan tilikauden kuudelta ensimmäiseltä kuukaudelta ja se on julkistettava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa tarkastuskauden päättymisestä. Puolivuositarkastus on laadittava noudattaen kansainvälisiä, osavuositarkastuksia, koskevia tilinpäätösstandardeja. (Arvopaperimarkkinalaki 746/2012, 7 luku 6 § ja 10 §.) IAS 34 – Osavuositarkastukset -standardi asettaa vaatimukset osavuositarkastukselle koskien sen vähimmäisisältöä ja kirjaamis- sekä arvostamisperiaatteita osavuositarkastukselle. Osavuositarkastus toimii siis päivityksenä viimeisimmälle kokonaiselle tilinpäätökselle. Sen tavoitteena on tarkastella olennaisia liiketoimia ja tapahtumia, jotka vaikuttavat yhteisön taloudelliseen asemaan ja tulokseen viime tilikauden päättymisen jälkeen. Tarkoituksena on sisällyttää osavuositarkastukseen kaikki tarpeellinen informaatio, jotta sijoittajat ja muut sidosryhmät saavat käsityksen yhteisön taloudellisesta tilanteesta ja osavuositarkastuksen tuloksesta. Standardi kuitenkin huomauttaa, ettei osavuositarkastuksessa tarvitse esittää suhteellisen merkityksettömiä päivityksiä, jotka on jo mainittu edellisessä vuositilinpäätöksessä. (Halonen ym., 2021, s. 60.)

Usein puolivuositarkastukset julkistetaan kuitenkin noin kuukauden kuluessa, eli heinäkuun lopulla. Tätä puolivuositarkastusta laki ei velvoita tilintarkastajaa tarkastamaan, mutta yhtiön on mainittava se puolivuositarkastuksessaan, jos tarkastusta ei ole tilintarkastettu. Jos tilintarkastaja taas on tarkastanut tarkastuksen, tulee tilintarkastajan lausunto liittää puolivuositarkastukseen ja tilintarkastajan on myös lausunnossaan ilmoitettava, missä laajuudessa tarkastus on suoritettu. (Arvopaperimarkkinalaki 746/2012, 7 luku 12 §.)

Tilinpäätös ja toimintakertomus on taas julkaistava viimeistään kolme viikkoa ennen yhtiökokousta, jossa tilinpäätös esitetään vahvistettavaksi, mutta kuitenkin viimeistään neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. (Arvopaperimarkkinalaki 746/2012, 7 luku 5–6 §.) Tilintarkastajan on siis näissä edellä mainituissa aikaikkunoissa tarkastettava annettujen tietojen oikeellisuus ja raportoitava havaintonsa asiakkaalle.

Keskeisiä säännöksiä, jotka koskevat pörssiyhtiöitä ovat edellä mainitun arvopaperimarkkinalain lisäksi muun muassa markkinoiden väärinkäyttöasetus, Helsingin pörssin säännöt sekä valtiovarainministeriön asetus arvopaperin liikkeeseenlaskijan säännöllisestä tiedonantovelvollisuudesta. Jos pörssiyhtiön osakkeita tai joukkovelkakirjalainoja noteerataan ulkomaisessa pörssissä, se on noudatettava edellä mainittujen lisäksi sijaintimaan ja sen pörssin sääntöjä sekä määräyksiä. (Horsmanheimo, 2017, s. 490.)

5.2 Pörssiyhtiön tarkastus tilikauden aikana

Pörssiyhtiö voi edellä mainittujen pakollisten tietojen lisäksi julkaista osavuosi-katsauksen tai lyhyempiä taloudellisia katsauksia tilikauden kolmelta ja yhdeksältä kuukaudelta (Finanssivalvonta, 2021). Nämä lyhyemmät taloudelliset katsaukset ovat siis katsauksia, jotka julkaistaan kvartaaleittain. Nämä osavuosi-katsaukset sisältävät yleensä ainakin tuloslaskelman, taseen ja rahavirtalaskelman sekä vertailukauden luvut. Vertailukauden luvuilla tarkoitetaan edeltäneen tilikauden vastaavaa ajanjaksoa. Näihin osavuosi-katsauksiin liit-tyvä tilintarkastajan työ on kuitenkin huomattavasti vähemmän aikaa vievää, kun tilinpäätöstarkastus, sillä osavuosi-katsausten tarkastaminen on lähinnä ti-lintarkastajien omaa työtä helpottamaan myöhempää tilinpäätöstarkastusta. Kun osavuosi-katsaukset on käyty jo tilikauden aikana läpi, ei tilinpäätöksessä tarkastusta tarvitse aloittaa niin sanotusti nollassa, vaan yhtiön tapahtumista ja taloudellisesta tilanteesta ollaan ajan tasalla. (KPMG:n auktorisoitu tilintarkas-taja, 2023.) Mikään laki ei velvoita siis pörssiyhtiöitä julkaisemaan näitä osa-vuosi-katsauksia, eikä tilintarkastajaa tarkastamaan, kuten ei puolivuosi-kat-saustakaan.

Edellä mainittujen lisäksi pörssiyhtiön tulee julkaista myös muun muassa pörs-sitiedotteita, kun yhtiössä tapahtuu merkittäviä muutoksia, jotka voivat vaikut-taa yhtiön arvoon ja näin ollen myös sijoittajien mahdollisiin päätöksiin. Tällai-sia tapahtumia voivat olla esimerkiksi olennaiset lähipiiritoimet, omilla osak-keilla tehdyt kaupat, rahoitusratkaisut, johdon vaihdokset sekä oikeusjutut. Näitä tilintarkastajan ei myöskään tarvitse tarkastaa, mutta niiden ajantasainen seuraaminen kuuluu tilintarkastajan työhön, sillä tiedotteiden avulla tilintarkas-taja pysyy ajan tasalla yhtiössä tapahtuneista merkittävistä asioista. (KPMG:n auktorisoitu tilintarkastaja, 2023.)

Kuten jo aikaisemmin mainittiin, pörssiyhtiöiden kohdalla tilikauden aikaisen tarkastuksen ääriviivat ovat häilyvät, kuten koko tarkastuksen eri vaiheiden ja tarkastusta tehdään todellisuudessa koko tilikauden ajan. Kauden aikana ta-pahtuvaan tarkastukseen voidaan ajatella pörssiyhtiöiden kohdalla kuuluvan kvartaaleittain tehtävä työ, joka liittyy yleensä osavuositiedotteiden julkaisuun ja niiden tarkastamiseen. Heti ensimmäisen kvartaalissa tilintarkastustiimi käy läpi yhtiön johdon kanssa muutoksista sen aikana, tarkastaa pöytäkirjat sekä tarkastaa ensimmäisen kvartaalitiedotteen luvut ja vertaa saatuun taustama-teriaaliin. Tällä samalla tavalla toteutetaan toinen kvartaali, vaikka kyseessä onkin lain velvoittama puolivuosisikatsaus. Se ei kuitenkaan tilintarkastajan nä-kökulmasta tarkoita juurikaan sen suurempaa työtä. (KPMG:n auktorisoitu ti-lintarkastaja, 2023.)

Kolmannessa kvartaalissa tehdään sen sijaan enemmän tarkastustyötä ja val-mistaudutaan tilinpäätökseen. Tätä voidaan jollain tasolla verrata tavallisen yh-tiön kaudenaikaiseen tarkastukseen. Mm. kontrollitestaukset, prosessikuvauk-set suoritetaan usein tässä kohtaa. Usein myös emoyhtiön tilintarkastuksen kannalta relevantit konserniyhtiöt raportoivat havaintonsa tässä kohtaa. (KPMG:n auktorisoitu tilintarkastaja, 2023.)

6 IFRS-STANDARDIT JA -TILINPÄÄTÖS

Kirjanpitolain (1336/1997 7a luvun 1 §) mukaan kirjanpitovelvollisen, jonka arvopapereilla voidaan käydä kauppaa Euroopan talousalueeseen kuuluvalla arvopaperimarkkinalla, tulee laatia konsernitilinpäätöksensä kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja noudattaen. Tämä siis tarkoittaa, että kaikkien Suomessa toimivienkin pörssiyhtiöiden on laadittava konsernitilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti. Lähtökohtaisesti pörssiyhtiöiden tilinpäätökset ovat aina konsernitilinpäätöksiä. IFRS-standardien ja niiden mukaisesti laadittavan tilinpäätöksen tavoitteena on antaa markkinoille helposti vertailtavia tietoja eri yhtiöistä, jolloin sijoittajien ja lainanantajien on helpompi tehdä taloudellisia päätöksiä. (Haaramo ym., 2005, luku 1, kohta IFRS-standardien käsitteellinen viitekehys ja tilinpäätöksen perustekijät.) Suomalaisten pörssiyhtiöiden on pitänyt soveltaa konsernitilinpäätöksissään IFRS-standardeja vuodesta 2005. Jotta tilinpäätöstä voidaan kutsua IFRS-tilinpäätökseksi, täytyy kaikkia IFRS- ja IAS-standardeja noudattaa yksityiskohtaisesti. (Tomperi, 2021, luku 10 kohta IAS/IFRS-tilinpäätös.) Myös pienempi, ei pörssissä noteerattu yhtiö, voi halutessaan laatia IFRS-tilinpäätöksen. Tätä harvemmin kuitenkin näkee, sillä IFRS-tilinpäätös on huomattavasti työlämpi laatia. IFRS-tilinpäätöksen tarkoituksena on samalla tavalla, kun kirjanpitolain mukaisenkin tilinpäätöksenkin, välittää lukijalle riittävä ja oikea kuva yhtiön taloudellisesta tilasta. Erilaisista lähtökohdista huolimatta IFRS ja suomalainen kirjanpitolaki toimivat hyvin pitkälle samalla tavalla. (Tallberg, 2022, kohta IFRS ja kirjanpitolaki.) KPMG:llä pörssiyhtiöiden tarkastustiimissä on aina mukana erillinen IFRS-asiantuntija, joka on mukana kertomassa asiakkaalle mahdollisista uusista tai vanhoihin standardeihin tulevista päivityksistä (KPMG:n auktorisoitu tilintarkastaja, 2023).

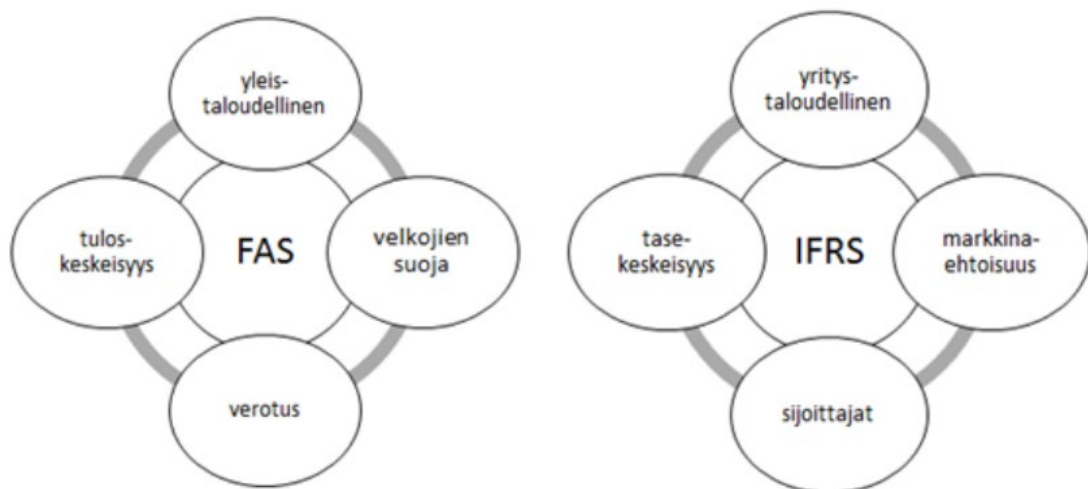
6.1 IFRS- ja FAS-tilinpäätösten erot

Halusin opinnäytetyössäni etsiä eroja pörssiyhtiöiden ja muiden yhtiöiden tilintarkastusprosessien välillä, ja tätä kautta löytää prosessista vaihteita, joita vain pörssiyhtiön tarkastuksessa tulee vastaan. Perehtyessäni enemmän

aiheeseen ja haastateltuani kollegaani, on minulle selvinnyt, että tilintarkastusprosessi on periaatteessa sama riippumatta yhtiöstä ja sen koosta. Tilintarkastajan tulee työssään noudattaa samoja ISA-standardeja riippumatta yhtiöstä. Selkein ero tulee oikeastaan vain varsinaisen tilinpäätösten tarkastuksessa sekä työmäärässä.

Kuten jo edellä mainittiin, tulee pörssiyhtiöiden laatia kirjanpitolain mukaan konsernitilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti, kun taas pienemmät yhtiöt voivat laatia suppeamman FAS:in eli suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaisen tilinpäätöksen. IFRS tilinpäätöksen laatimista koskevia säännöksiä ja määräyksiä on huomattavasti enemmän ja sen on täytettävä kirjanpitolain, IFRS-standardien, kirjanpitoasetuksen, osakeyhtiölain ja arvopaperimarkkinalain vaatimukset. Pörssiyhtiön IFRS-tilinpäätöskokonaisuuteen kuuluvat laaja tuloslaskelma, tase, laskelma omasta pääomasta ja sen muutoksista, rahavirtalaskelma ja liitetiedot. FAS tilinpäätös sisältää vain tuloslaskelman, taseen ja liitetiedot. IFRS tilinpäätöksessä korostetaan taseen ja liitetietojen merkitystä ja monet standardit koskevatkin niiden laatimista. Esimerkiksi toimintakertomuksen laatimista eivät määritä IFRS-standardit vaan kirjanpitolaki. (Horsmanheimo, 2017, s. 492.) FAS tilinpäätöksessä korostetaan enemmän tuloslaskelman antamaa informaatiota, mutta IFRS tilinpäätöksessä korostuu selkeästi tase ja sijoittajien näkökulma.

Kuvioon 1 on kuvattu karkeasti FAS ja IFRS tilinpäätösten erot.

Kuvio 1 Suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön erot.

Kuten edellä jo mainittiin, IFRS tilinpäätöksen tavoite on tuottaa sijoittajille informaatiota, sillä tilinpäätös kvartaali- ja pörssitiedotteiden ohella se on yksi merkittävimmistä tiedon lähteistä yhtiön taloudellista asemaa tarkasteltaessa.

Tiettyjä melko selkeitä eroavaisuuksia voidaan havaita IFRS-normiston ja Suomen tilinpäätöskäytännön mukaisten tilinpäätösten välillä:

1. Suomessa tyypillisesti tilinpäätös rakentuu pääasiassa alkuperäisiin hankintamenoihin, vaikka vaihtoehtona on mahdollisuus arvostaa tietyt omaisuuserät käypään arvoon, mikä eroaa IFRS-vaatimuksista. (Halonen ym., 2021, s. 47.)
2. Suomessa tuloslaskelma- ja tasekaavat on määritelty tarkasti kirjanpitoasetuksessa, kun taas IAS 1:ssä viitataan ainoastaan niihin eriin, jotka vähintään tulee esittää laajassa tuloslaskelmassa, tuloslaskelmassa ja taseessa. (Halonen ym., 2021, s. 47.)
3. Suomen tilinpäätössääntely ei kattavasti tunnista muita laajan tuloksen eriä. (Halonen ym., 2021, s. 47.)
4. Suomessa ei ole vaatimusta erilliselle laskelmalle oman pääoman muutoksista; sen sijaan oman pääoman erien lisäykset, vähennykset ja siirrot eritellään liitetiedoissa. (Halonen ym., 2021, s. 47.)
5. IFRS-tilinpäätös edellyttää huomattavasti enemmän liitetietoja kuin Suomen kirjanpito- ja yhteisölainsäädännön mukainen tilinpäätös. (Halonen ym., 2021, s. 47.)
6. IFRS-normisto ei ota kantaa sidotun ja vapaan pääoman määrittelyyn tai sisältöön, kun taas Suomen osakeyhtiölaki määrittelee osakepääoman ja tietyt rahastot sidotuksi pääomaksi, kun taas muut rahastot ja voittovarot katsotaan vapaaksi pääomaksi. (Halonen ym., 2021, s. 47.)

7. Suomessa emoyritys on velvoitettu sisällyttämään konsernitilinpäätös omaan tilinpäätökseensä tietyissä tilanteissa, kun taas IFRS-tilinpäätös kattaa yleisesti ottaen vain konsernitilinpäätöksen.

(Halonen ym., 2021, s. 47.)

6.2 Keskeisiä IFRS- ja IAS-standardeja

Olen päässyt omassa työssäni tarkastamaan paljon enemmän sellaisia yhtiöitä, joiden emoyhtiö on listautuneena pörssiin jossain täysin eri maassa kuin Suomessa, kuin sellaisia, jotka olisivat listautuneena Suomessa. Tällaisessa tapauksessa tytäryhtiöiden täytyy kuitenkin raportoida konserniin lukunsa IFRS-tilinpäätökseen soveltuvalla tavalla, jotta luvut saadaan yhdisteltyä konsernitilinpäätökseen. Tämän lisäksi tytäryhtiöt ovat kuitenkin usein myös Suomen tilintarkastuslain mukaisesti velvollisia valitsemaan tilintarkastaja ja toimitamaan tilintarkastus. Tällaisessa tilanteessa pääsee käytännön tasolla tutustumaan tyypillisimpiin IFRS- ja IAS standardeihin, jotka poikkeavat FAS-tilinpäätöksen vaatimuksista tai esittämistavoista, esitettävien tuloslaskelma ja tase-erien kautta. Näissä tapauksissa yhtiöt laativat siltalaskelmat FAS- ja IFRS-lukujen välille, josta käy ilmi tehdyt oikaisut. Luonnollisesti meidän täytyy tarkastaa oikaisut ja niiden oikeellisuus. Usein saattaa siis olla, että jokin rivi oikaistaan FAS-tilinpäätökseen kokonaan nolliksi, sillä sitä ei ole tarpeellista esittää suomalaisen käytännön mukaan.

Seuraavaksi on tarkoitus perehtyä muutamiin eniten omassa työssäni vastaan tulleisiin standardeihin, joihin liittyen yhtiöt tyypillisesti tekevät oikaisuja tai jotka esitetään eri tavalla IFRS-tilinpäätöksessä kuin FAS-tilinpäätöksessä. Kaikkien IFRS- ja IAS-standardien läpikäynti tämän opinnäytetyön yhteydessä ei ole tarpeellista, minkä vuoksi nostan esille vain muutaman, omassa työssäni eniten vastaan tulleen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö kaikki muutkin standardit olisi yhtä merkittäviä IFRS tilinpäätöksessä. Tietysti myös yhtiön toimiala ja vaikkapa omaisuuserät määrittävät, mitkä asiat ovat relevantteja tilinpäätöksessä esittää.

IFRS 15 – Myyntituotot asiakassopimuksista

Tilinpäätöksessä myyntituotot ovat keskeinen kohta, johon sijoittajat ja muut tilinpäätöksen lukijat kiinnittävät yleisesti huomiota. IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista -standardi tarjoaa kattavaa ohjeistusta myynnin tuloutukseen. Standardin sisältämä tekstiosa, laaja soveltamisohjeistus ja runsaat esimerkit asettavat periaatteet, joiden tavoitteena on varmistaa, että tilinpäätöksen käyttäjille välitetään hyödyllistä tietoa myyntitulojen luonteesta, ajankohdasta ja niihin liittyvästä epävarmuudesta. IFRS 15 soveltuu kaikkien toimialojen myyntitulojen kirjaamiseen, pois lukien sellaiset sopimukset, joihin sovelletaan jotakin muuta standardia. Standardille keskeistä on, että sitä sovelletaan sopimukseen, joiden vastapuolena on juuri asiakas. (Halonen ym., 2021, s. 95; IFRS-tilinpäätösstandardit, 2023, s. 684.)

Suomessa myynnin tuloutukseen liittyvät kysymykset eivät perinteisesti ole saaneet suurta huomiota, eikä niistä ole ollut kattavia sääntöjä, lukuun ottamatta joitakin Kilan antamia lausuntoja. Liiketapahtumat kirjataan Suomen kirjanpitolain mukaan suoriteperusteisesti, mikä tarkoittaa tulon kirjaamista sillä hetkellä, kun suorite on tosiasiallisesti luovutettu. Tässä yhteydessä suoritteen luovutuksella viitataan yleisesti omistusoikeuden siirtymiseen. Pidemmän valmistusajan vaativien suoritteiden tuotot voidaan kirjata tiettyjen valmistusvaiheiden perusteella. Kirjanpitolaki kuitenkin edellyttää, että tällaisissa tapauksissa suoritteesta kertyvän erilliskatteen on oltava luotettavasti ennakoitavissa. Suomessa noudatetut tuloutusperiaatteet heijastavat yleisellä tasolla IFRS-normiston määrittelemiä periaatteita. Kuitenkin IFRS 15 -standardin tarkat tuloutusperiaatteet ja niiden soveltamisohjeet voivat johtaa tilanteisiin, joissa suomalaiset kirjanpitokäytännöt eivät vastaa IFRS-standardien asettamia vaatimuksia. (Halonen ym., 2021, s. 132.)

IFRS 16 – Vuokrasopimukset

IFRS 16 -standardi määrittelee vuokrasopimusten kirjaamista, arvostamista ja esittämistapaa. Standardin tavoitteena on antaa tilinpäätöksen käyttäjille mahdollisuus arvioida, millainen vaikutus vuokrasopimuksilla on yhteisön

taloudelliseen asemaan ja rahavirtoihin. Tämä standardi koskee niin vuokralle ottajaa kuin antajaakin. (Halonen ym., 2021, s. 369.)

Yhtiöt hankkivat hyvin usein tuotantovälineitä, kiinteistöjä tai muita omaisuus-eriä vuokraamalla. Vuokraaminen saattaa monessa tapauksessa olla yhtiölle parempi vaihtoehto kuin omistaminen. Omistamiseen liittyy esimerkiksi jään-
nösarvoriski ja vuokraamisesta saa taas esimerkiksi verovähennyshyödyn. Vuokrasopimukset voivat olla arvoltaan merkittäviä, samoin niiden vaikutus taseeseen sekä yhtiön rahavirtaan. Tämän takia niistä tulee antaa lisäinformaatiota tilinpäätöksessä. Standardin mukaan käytännössä kaikki vuokratut omaisuuserät merkitään vuokralle ottajan taseeseen. (Halonen ym., 2021, s. 369.) Standardia sovellettaessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon, mitkä vuokrasopimukset standardissa huomioidaan todella vuokrasopimuksiksi.

Lähes kaikista vuokrasopimuksista vuokralle ottajan on kirjattava käyttöomaisuuserä ja sitä vastaava vuokrasopimusvelka taseeseen. Tämä kasvattaa vuokralle ottajan taseen varoja sekä velkoja samassa suhteessa.

Suomalaisen tilinpäätösnormiston mukaan laadituissa tilinpäätöksissä vuokrasopimukset käsitellään tuloslaskelmalla tuotoiksi vuokran antajalla ja kuluiksi vuokralle ottajalla. (Halonen ym., 2021, s. 417.)

IAS 19 – Työsuhde-etuudet

IAS 19 standardi määrittää työsuhde-etuuksien kirjanpitokäsittelystä sekä tiedoista, jotka niistä on esitettävä tilinpäätöksessä. Näitä erilaisia työsuhde-etuuksia on lyhytaikaiset työsuhde-etuudet, työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet, muut pitkäaikaiset työsuhde-etuudet ja työsuhteen päättämiseen liittyvät etuudet. Lyhytaikaiset työsuhde-etuudet ovat sellaisia, jotka maksetaan vuoden sisällä. Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet ovat sellaisia, jotka maksetaan ennen normaalia eläkkeelle jäämistä. Standardin periaate on, että edellä mainitut etuudet kirjataan kuluiksi niille tilikausille, jolloin yhtiö saa taloudellista hyötyä työntekijän tekemästä työstä. (Halonen ym., 2021, s. 133.)

IAS 19 poikkeaa merkittävästi suomalaisesta kirjanpitoläytännöstä ja sitä pidetään Suomessa melko vaikeasti ymmärrettävänä. Esimerkiksi Suomen lakisääteinen työeläke (TyEL) on eläkejärjestely, jonka luokittelu ei ole yksiselitteistä IAS 19 mukaan. (Halonen ym., 2021, s. 151.)

IAS 36 – Omaisuuserien arvon alentuminen

IAS 36 standardin tavoitteena on varmistua, ettei yhtiön omaisuuseriä merkitä taseeseen niistä kerrytettävissä olevia rahamääriä suurempaan arvoon. Esimerkiksi siis, jos omaisuuserän kirjanpitoarvo ylittää määrän, joka olisi kerrytettävissä omaisuuserän myynnistä, katsotaan omaisuuserän arvon olevan alentunut. Tällöin yhtiön on IAS 36 standardin mukaan kirjattava arvonalentumistappio. Tällaisia arvonalentumistestauksen kohteena olevia omaisuuseriä taseessa ovat muun muassa erilaiset aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet kuten maa- ja metsäalueet, rakennukset sekä koneet ja kalusto ja aineettomat hyödykkeet kuten liikearvo ja IT-ohjelmat. Näiden kohdalla täytyy kuitenkin huomioida myös se, että nämä hyödykkeet ovat muidenkin IFRS standardien soveltamisen piirissä. (Halonen ym., 2021, s. 242; IFRS-tilinpäätösstandardit, 2023, s. 1248.) Arvonalentumistestausta voidaan suorittaa yksittäiselle omaisuuserälle tai rahavirtaa tuottavalle yksikölle.

Suomalaisessa käytännössä ei juurikaan ole omaisuuserien arvonalentumiskirjauksia koskeva ohjeistusta. Suomen kirjanpitolain mukaan arvonalennus kirjataan, jos hyödykkeen tulevaisuudessa kerryttämä tulo on pysyvästi poistamatonta hankintamenoa pienempi. IFRS-standardit kuitenkin edellyttävät kirjaamaan arvonalentumiset, vaikka ne olisivat tilapäisiä. Tämän takia IFRS-tilinpäätöksiin joudutaankin kirjaamaan arvonalentumistappio aiemmin, kuin pelkkä suomalainen käytäntö vaatisi. (Halonen ym., 2021, s. 243.)

IAS 7 – Rahavirtalaskelmat

Yhteisön taloudellisen tilanteen ymmärtäminen on tärkeää sijoittajille ja muille sidosryhmille. Tiedon saaminen yhteisön rahavirroista auttaa arvioimaan sen

kykyä generoida varojaan ja antaa tietoa rahojen käyttötarkoituksista. Sijoittajat ja muut päätöksentekijät tarvitsevat näitä tietoja tehdessään päätöksiään.

Standardin tarkoituksena on vaatia yhteisöä raportoimaan todelliset muutokset rahavirroissaan rahavirtalaskelman muodossa. Tämä laskelma erittelee rahavirrat liiketoiminnasta, investoinneista ja rahoituksesta, tarjoten kattavan kuvan yhteisön rahavirtojen rakenteesta. Kun rahavirtalaskelmaa tarkastellaan muun tilinpäätösinformaation ohella, pystyy lukija muun muassa arvioimaan yhteisön nettovarallisuuden muutoksia ja rahoitusrakennetta. Rahavirtalaskelmien esittämisestä on hyötyä myös sen takia, sillä se poistaa samankaltaisten liiketoimien ja muiden tapahtumien erilaisen kirjanpitokäsittelyn vaikutukset. (IFRS-tilinpäätösstandardit, 2023, s. 922.)

Suomen kirjanpitolain mukaan suuryrityksillä ja yleisen edun kannalta merkittävillä yhteisöillä on velvollisuus laatia rahoituslaskelma. Kuitenkin kirjanpitolain ja -asetuksen rahoituslaskelmaa koskevat säännökset ovat varsin yksinkertaiset. Kirjanpitoasetuksessa ei ole määritelty tarkkaa kaavaa rahoituslaskelmalle eikä siihen liittyviä liitetietovaatimuksia. (Halonen ym., 2021, s. 47; Kirjanpitolaki 1336/1197 3 luku 1 §.)

7 TILINPÄÄTÖSTEN TUTKIMINEN

Käyttämässäni kirjallisissa lähteissä sekä tekemässäni haastattelussa oli jo paljon vastauksia tutkimukseeni, mutta halusin päästä vielä lopuksi tutkimaan itse IFRS- ja FAS- tilinpäätösten eroja vertailemalla konkreettisesti niitä keskenään. Halusin myös osoittaa lukijalle näiden tilinpäätösten eroja helposti esitettävien, melko pelkistettyjen, esimerkkien kautta.

7.1 Tutkittavat yritykset ja tutkimuksen toteutus

Valitsin tutkittavaksi kahden saman alan yhtiöiden tilinpäätökset. Yhtiöt, joiden tilinpäätöksiä tutkin, ovat Pihlajalinna ja Lääkärikeskus Aava. Tilinpäätökset ovat tuoreimmat saatavilla olevat, eli vuodelta 2022. Molemmat yhtiöt ovat yksityisiä lääkärikeskuksia ja tarjoavat erilaisia lääkäri- ja sairaanhoidonpalveluita. Halusin tutkia kahden saman alan yritysten tilinpäätöksiä, koska niiden liiketoiminta on hyvin samankaltaista ja näin ollen tilinpäätösten rakennetta on helppo vertailla.

Pihlajalinna on perustettu vuonna 2001 ja se on listautuneena Helsingin pörssin päälistalle, johon se listautui vuonna 2015. Pihlajalinna -konserni tarjoaa monipuolisia palveluita tavallisten lääkäriin vastaanottopalveluiden lisäksi, kuten erikoissairaanhoitoa, työterveydenhoitoa, suunterveyden palveluita sekä asumis- ja hyvinvointipalveluita. Pihlajalinna-konsernin asiakkaita ovat yksityishenkilöt, yritykset, vakuutusyhtiöt ja hyvinvointialueet. Viimeisimmän vuosikertomuksen mukaan Pihlajalinnan arvoja ovat energisyys, eettisyys ja ennakkoluulottomuus. Yhtiö kertoo tarjoavansa työntekijöilleen merkityksellistä työtä turvallisessa ja laadukkaassa työympäristössä, jossa jokainen työntekijä on arvokas työyhteisön jäsen ja toiminnan kehittäjä. (Vuosisraportti, 2022).

Lääkärikeskus Aava puolestaan on perustettu jo 1964. Se on osa Aava Terveyspalvelut -konsernia. (Tilinpäätös ja toimintakertomus, 2022). Se ei ole listautuneena pörssiin, mutta on kokoluokaltaan suuryritys. Suuryrityksellä tarkoitetaan sellaista kirjanpitovelvollista, joka päättäneellä sekä sitä edeltäneellä tilikaudella täyttää vähintään kaksi seuraavasta ehdosta: taseen loppusumma 20 miljoonaa euroa, liikevaihto 40 miljoonaa euroa ja palveluksessa keskimäärin 250 henkilöä. (Kirjanpitolaki 1336/1197 1 luvun 4 c §). Suuryritystä koskee jo vaatimus laatia toimintakertomus sekä rahoituslaskelma. Myös liitetietojen tulee olla kattavammat kuin pienillä tai keskisuurilla yhtiöillä. Lääkärikeskus Aavan tilinpäätös ei ole konsernitilinpäätös, vaikka se kuulukin konserniin. Lääkärikeskus Aava ei nimittäin ole konsernin emo, jolloin se laatii tilinpäätöksensä pelkästään suuryritysten vaatimusten mukaisesti. Konsernitilinpäätöstä koskee tietyt lisävaatimukset.

7.2 Vertailun tulokset

Asia, mihin ensimmäisenä kiinnitin huomiota tiedostot avatessani, oli niiden sivumäärä. Lääkärikeskus Aavan tilinpäätös ja toimintakertomus on sisällytetty 20 sivuun, kun taas Pihlajalinnan vastaava tiedosto on 143 sivua pitkä. Pihlajalinnan raportilla on kuitenkin tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen lisäksi vuosikertomus sekä muun muassa tilintarkastuskertomus. Toimintakertomus ja tilinpäätös pelkästään ovat yhteensä 75 sivua. Tämä siis heti kertoo jo sen, että pörssiyritysten on annettava huomattavasti enemmän informaatiota kuin muiden yhtiöiden. Jo pelkästään tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ovat Pihlajalinnan tilinpäätöksessä huomattavasti pidemmän kuin Lääkärikeskus Aavan. Aavalla laatimisperiaatteet ovat vain vajaan yhden sivun mittaiset, kun taas Pihlajalinnan kolme sivua. Toki sivumäärä on Pihlajalinnan osalta pidempi myös sen takia, että se laatii konsernitilinpäätöksen, kun taas Lääkärikeskus Aava ei. Konsernitilinpäätöksessä esitetään sekä konsernin luvut, että emoyhtiön. Keskityn ensisijaisesti vertailemaan toimintakertomuksen ja etenkin tilinpäätöksen sisältöeroja, sillä vuosikertomusta Lääkärikeskus Aavan ei tarvitse laatia.

Tilinpäätöksen sisällöstä ja esittämisestä määrää IAS 1 – Tilinpäätöksen esittäminen -standardi. Standardissa määritellään peruseriaatteen tilinpäätöksen esittämiselle. Sen tavoitteena on varmistaa tilinpäätösten vertailukelpoisuus sekä oman organisaation aiempiin tilikausiin että muiden organisaatioiden tilinpäätöksiin nähden. Standardissa esitetään yleisiä vaatimuksia tilinpäätöksen esittämiselle, annetaan ohjeita sen rakenteesta ja asetetaan vähimmäisvaatimukset sisällölle. IFRS-tilinpäätöksen ja sen eri osien tulee olla selkeästi erottuvia ja tunnistettavissa muusta vuosikertomusaineistosta. On tärkeää myös huomata, että IFRS-standardit sääntelevät ainoastaan tilinpäätöstä, eivätkä vuosikertomusta. Tämän vuoksi kaikki IFRS-standardien mukaiset tiedot tulee sisällyttää itse IFRS-tilinpäätökseen, eikä niitä tule esittää muissa osissa vuosikertomusta tai muita taloudellisia raportteja. IFRS-tilinpäätöksen tulee IAS 1 -standardin mukaan sisältää seuraavat laskelmat: tase, kauden voittoa tai tappiota ja muita laajan tuloksen eriä osoittava laskelma (laaja tuloslaskelma), oman pääoman muutoksia kuvaava laskelma ja rahavirtalaskelma.

(Halonen ym., 2021, s. 5.) Kauden voittoa tai tappiota ja muita laajan tuloksen eriä kuvaava laskelma tarkoittaa siis käytännössä tuloslaskelmaa. IAS 1 vaatii myös laajan tuloksen erät kuvattavaksi ja yhteisö voi tällöin laatia joko yhden laskelman, jonka nimi on laaja tuloslaskelma tai kaksi laskelmaa joista toinen on tuloslaskelma ja tätä seuraa toinen laskelma, joka on laaja tuloslaskelma. (Halonen ym., 2021, s. 8.) Pihlajalinna on esittänyt laajan tuloksensa jälkimmäisellä tavalla. Lääkärikeskus Aavan tilinpäätöksessä on taas pelkästään kaikille tutumpi tuloslaskelma.

Rahoituslaskelma sisältyy molempien yhtiöiden tilinpäätökseen ja ne ovat molemmilla sisällöltään melko samat. Lääkärikeskus Aavan tilinpäätöksessä se kantaa nimeä rahoituslaskelma, kun taas Pihlajalinnan on konsernin rahavirtalaskelma. Molemmissa on ensin esitetty liiketoiminnan rahavirta, jonka jälkeen investointien rahavirta ja viimeisenä rahoituksen rahavirta. Rahavirtalaskelmat tavallaan yhdistävät tuloslaskelman ja taseen yhteen ja samaan laskelmaan, josta on eliminoitu jaksotukset. Näin ollen se kertoo yksityiskohtaisemman tiedon siitä, mihin rahaa on käytetty ja mistä sitä on tullut. Lääkärikeskus Aava ei ole esittänyt laskelman tueksi mitään liitetietoja, kun taas Pihlajalinna on laskelman tiettyihin eriin. Tämä tukee työssäni aikaisemmin todettua tietoa, ettei pelkkä kirjanpitoasetus sisällä tarkkaa ohjeistusta rahoituslaskelman liitetiedoista. Pihlajalinna on muun muassa eritellyt tarkemmat tiedot lainojen muutoksista sekä hankituista liiketoiminnoista. (Vuosiraportti 2022; Tilinpäätös ja toimintakertomus 2022.) Pihlajalinnan tilinpäätöksessä on myös IAS 1 mukaisesti laskelma oman pääoman muutoksista.

Yhteisön tulee liitetiedoissaan tarjota tietoja, jotka sisältävät selittäviä kuvauksia tai erittelyjä tilinpäätöksen laskelmissa esitettävistä eristä, mukaan lukien tietoja niistä eristä, joita ei voi merkitä tilinpäätöslaskelmiin. On tärkeä huomata, että IFRS-tilinpäätös sisältää merkittävästi enemmän liitetietoja verrattuna tilinpäätökseen, joka laaditaan noudattaen Suomen kirjanpito- ja yhteisölainsäädäntöä. (Halonen ym., 2021, s. 29.) Pihlajalinnan tilinpäätöksessä liitetiedot sisältävätkin paljon enemmän sanallista informaatiota, kun Lääkärikeskus Aavan liitetiedot. Lääkärikeskus Aavan liitetiedot ovat pelkästään

numeroin esitetty, mutta yksityiskohtaisemmin kuin varsinaisessa taseessa tai tuloslaskelmassa. (Vuosiraportti 2022; Tilinpäätös ja toimintakertomus 2022.)

Edellä olevien lisäksi etsin eroa myös segmentti-informaatioon liittyen. IFRS 8 Toimintasegmentit -standardi määritelmän mukaan toimintasegmentillä tarkoitetaan yhtiön osaa, joka on vastuussa tietyistä liiketoimista. Eri segmenttejä ja niiden toiminnan tulosta arvioidaan erikseen ja segmenttien toiminnan tulos pitää esittää myös IFRS-tilinpäätöksessä, jos toimintasegmentti täyttää tietyt IFRS 8 -standardin määritelmät. Kirjanpitoasetuksen vaatimuksena on taas pelkästään liikevaihdon esittäminen toimialoittain ja maantieteellisten markkina-alueiden mukaisesti. Pihlajalinna on määritellyt tilinpäätöksessään, että kaikki rahavirtaa tuottavat yksiköt vastaavat raportoitavaa segmenttiä eli konsernitason (Vuosiraportti 2022). Näin ollen segmenttitietona raportoidaan koko konsernitason luvut. Tämä yhdistely onnistuu näin, sillä kaikki yksiköt tuottavat samankaltaisia palveluja. Esimerkkinä yhtiöstä, jossa raportoivat segmentit olisivat selkeämmin eriteltävissä, olisi esimerkiksi yhtiöt, joiden toiminta perustuu tuotantoon. Tällöin yhtiöllä voi olla eri tuotteita valmistavia tuotantolinjoja, jotka voidaan eritellä eri segmenteiksi. Joka tapauksessa tämä tieto on selvitettävä myös Pihlajalinnan tilinpäätöksessä, sillä kyseessä on IFRS-tilinpäätös, vaikka tässä tapauksessa ei varsinaisesti erotella segmenttejä. Lääkärikeskus Aavan tilinpäätöksessä ei ole eritelty toimialoja tai maantieteellisiä markkina-alueita ja näin ollen voidaan olettaa, että yhtiö toimii kokonaisuudessaan yhdellä toimialalla ja yhdellä markkina-alueella (Tilinpäätös ja toimintakertomus 2022.)

Molempien tilinpäätösten lopussa on päävastuullisen tilintarkastajan allekirjoittama tilintarkastuskertomus, joka on ainoa tilintarkastuksesta annettava julkinen asiakirja. Molempien yhtiöiden tilintarkastuskertomukset ovat puhtaita, eli tilintarkastuksen perusteella tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan yhtiön toiminnasta ja taloudellisesta asemasta. Tähän kyseiseen lausuntoon kiteytyy kaikki tilintarkastajan tekemä työ.

8 POHDINTA

Henkilökohtaisena tavoitteenani oli opinnäytetyössäni laajentaa tietämystäni pörssiyhtiöiden tilintarkastuksesta, sillä suunnitelmissani tulevaisuudessa on tavoitella tilintarkastajan pätevyyttä ja tarkemmin KHT-tutkintoa, mikä mahdollistaisi työskentelyn myös pörssiyhtiöiden tilintarkastajana. Olen koko ajan opinnäytetyön kirjoittamisen ohella tehnyt töitä tilintarkastustoimeksiannoissa, niin pörssiyhtiöiden kuin tavallisten yhtiöiden, ja ne ovat tukeneet loistavasti toisiaan. Opinnäytetyötä varten olen perehtynyt sellaiseen kirjallisuuteen, mitä en todennäköisesti vielä pitkään aikaan olisi muussa tapauksessa tehnyt ja näin ollen oppinut valtavasti uutta ja tärkeää asiaa. Tältä osin pääsin siis tavoitteeseeni, sillä ennen kaikkea halusin edistää omaa oppimistani ja asiantuntemusta. On ollut hienoa huomata käytännön työssä, että olen voinut käyttää tätä opinnäytetyötä tehdessä oppimiani asioita hyödyksi. Toisena työni tavoitteena oli kuvata pörssiyhtiön ja tavallisen yhtiön keskeisimpiä eroja tilintarkastusnäkökulmasta. Kun aloitin kirjoittamaan opinnäytetyötäni, ajattelin, että aiheesta on helppo löytää tietoa ja erot olisivat helposti kuvattavissa. Tämä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa.

Tietoa ja kirjallisuutta tilintarkastuksesta löytyy kyllä todella paljon luotettavista lähteistä, mutta ei ollutkaan kovin helppoa löytää eroja pörssiyhtiöiden ja tavallisten yhtiöiden itse tilintarkastuksessa, sillä kaikki tilintarkastajan työ perustuu ISA-standardeihin, oli kyseessä sitten suuri tai pieni yhtiö, listattu tai listattamaton. Konkreettisin ero tulee oikeastaan tehdystä työmäärästä, mitä pörssiyhtiön tarkastuksessa on paljon, sillä suurilla yhtiöillä on tilikauden aikana paljon tapahtumia. Suurten pörssiyhtiöiden tarkastustiimeissä saattaa olla useampi kymmenen henkilöä, kun taas pienissä yhtiöissä yksi henkilö voi suorittaa tarkastuksen. Tämä kuitenkin oli melko helppo päätellä jo ennen kuin aloin perehtymään alan kirjallisuuteen ja syventymään tähän työhön, eikä sen oivaltaminen tullut opinnäytetyötä tehdessä. Vaikka pääaihe ja tutkimuskysymykset osoittautuivatkin tietyllä tavalla hankalaksi, onnistuin silti alakysymykseen vastaamisessa hyvin. IFRS- ja FAS-tilinpäätösten välisten erojen löytäminen ja niiden kuvaaminen oli helppoa ja myös mielenkiintoista oman oppimisen

kannalta. Pääaiheeseen ja tutkimuskysymyksiin perehtymisen ohessa halusin myös laajentaa ymmärrystäni IFRS-standardeista, sillä ne tulevat aina vastaan pörssiyhtiöiden tarkastuksissa. IFRS-standardien tulkitseminen oli haastavaa ilman asiantuntemusta, mutta eri kirjalliset lähteet käyttivät apuna käytännön esimerkkejä, joiden kautta oli hieman helpompi ymmärtää standardeja.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyön aihe osoittautui yllättävän hankalaksi työtä tehdessä. Koen, että suurimmaksi ongelmaksi osoittautui se, että työ jää liian pintaraapaisuksi ja pelkästään olemassa olevan tiedon uudelleen kirjoittamiseksi. Toisaalta tietyllä tavalla se oli kuitenkin työni tavoite; koostaa selkeä tiivistelmä pörssiyhtiön tilintarkastusprosessista ja selvittää eroja tavallisen yhtiön tarkastustyöhön. Nyt, jo vuodenkin työkokemuksella, tulee kuitenkin mieleen monia alaan liittyviä aiheita, joista olisi myös ollut hyödyllistä tehdä opinnäytetyö. Tämä aihe, tällä lähestymistavalla, oli kuitenkin itselle ajankohtainen ja sopiva vuosi sitten, jolloin valitsin opinnäytetyöni aiheen. Tulevaisuudessa aion pyrkiä yliopistoon kauppatieteiden maisteriohjelmaan, joten gradussa voisin porautua huomattavasti syvällisemmin aiheeseen. Onhan silloin minulle kertynyt huomattavasti enemmän työkokemustakin sekä uusia näkökulmia.

LÄHTEET

Arvopaperimarkkinalaki 746/2012. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Haettu 26.7.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi>, hakusana arvopaperimarkkinalaki.

Finanssivalvonta. (2021). *Liikkeeseenlaskijan tiedonantovelvollisuus*. <https://www.finanssivalvonta.fi/paaomamarkkinat/liikkeeseenlaskijat-ja-sijoittajat/tiedonantovelvollisuus/>

Haaramo, V., Palmuaro S. & Peill E. (2005). IFRS-raportointi. Alma Talent. <https://www.ellibslibrary.com/>

Haaramo, V., Palmuaro S. & Peill E. (2018). Pörssiyhtiön tilinpäätös. Alma Talent. <https://www.ellibslibrary.com/>

Halonen, J., Jalkanen-Steiner, J., Pihlgren, K., Sundvik, P., Suomela, M. & Tolvanen, M. (2021). IFRS: käytännön käsikirja. Edita. <https://www.ellibslibrary.com/>

Horsmanheimo, P. (2017) Tilintarkastus: asiakkaan opas. (5., uudistettu painos.) Alma. <https://www.ellibslibrary.com/>

IFRS. (n.d.). *About the IFRS foundation*. Haettu 27.4.2023 osoitteesta <https://www.ifrs.org/>

IFRS-Tilinpäätösstandardit. (2023). ST-Akatemia

Kirjanpitolaki 1336/1997. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Haettu 28.1.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/>, hakusanalla kirjanpitolaki.

Suomen Tilintarkastajat. (n.d.). *Kansainväliset tilintarkastusstandardit*. Haettu 20.7.2023 osoitteesta

<https://tilintarkastajat.fi/jasenelle/hyva-tilintarkastustapa/kansainvaliset-tilintarkastusstandardit-isa-standardit/>

Tallberg, A. (2022). *Johdatus IFRS-tilinpäätökseen osa 1: Mistä olikaan kyse?* Tilisanomat 6/22.

<https://tilisanomat.fi/kirjanpito/johdatus-ifrs-tilinpaatokseen-osa-1-mista-oli-kaan-kyse>

Tilintarkastuslaki 1141/2015. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Haettu 15.10.2023 osoitteesta

<https://www.finlex.fi>, hakusana tilintarkastuslaki.

Tomperi, S. (2021). *Kehittyvä kirjanpitotaito*. (18., uudistettu painos) Edita.

<https://www.ellibslibrary.com/>

Tomperi, S. (2018). *Tilintarkastus: normeista käytäntöön*. (4., uudistettu painos.) Edita. <https://www.ellibslibrary.com/>

Työ- ja elinkeinoministeriö. (n.d.). *Tilintarkastus*. Haettu 27.4.2023 osoitteesta

<https://tem.fi/tilintarkastus>

Virk, J. (19.12.2022). *Hallinnon tarkastus – mitä ja miksi?*

<https://tuokko.fi/hallinnon-tarkastus-mita-ja-miksi/>

LIITE 1. Haastattelurunko

KYSYMYSPATTERISTO

- Kuvaile tyypillistä vuotta pörssiyhtiön tilintarkastuksen osalta; mitä työvaiheita tarkastukseen sisältyy, mistä lähdetään liikkeelle?
- Miten pörssiyhtiön tilintarkastusprosessi eroaa listaamattomasta yhtiöstä?
- Millainen aikataulu tilintarkastajilla on esimerkiksi tilinpäätöstarkastuksessa?
- Mitä vaiheita ja toimenpiteitä pörssiyhtiön tilikauden aikaiseen tarkastukseen sisältyy?
- IAS ja IFRS standardit – miten näitä käytännön työssä sovelletaan?
- Mitä työkaluja yhtiössämme on käytössä standardien tai IFRS-tilinpäätöksen tulkitsemiseen?
- Pörssiyhtiöiden osavuosikatsaukset ja niiden tilintarkastus – tarkastele taanko niitä? Miksi?
- Tarkastetaanko tai seurataanko pörssitiedotteita mitenkään?